

**ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ОБІГУ ЗБРОЇ В УКРАЇНІ:
ПРОБЛЕМИ ДОВОЄННОГО ТА ВОЄННОГО ПЕРІОДІВ****LEGAL REGULATION OF WEAPONS CIRCULATION IN UKRAINE:
PROBLEMS OF THE PRE-WAR AND WAR PERIODS**

**Рядінська В.О., д.ю.н., професор,
професор кафедри кримінального права,
кримінології, цивільного та господарського права
Вищий навчальний заклад «Національна академія управління»**

**Сєднєв Ю.В., к.ю.н.,
генерал-майор МВС,
адвокат**

У статті здійснено комплексне наукове дослідження правового регулювання обігу вогнепальної зброї в Україні з урахуванням трансформацій, які відбулися у зв'язку із запровадженням воєнного стану у 2022 році. Автор аналізує нормативно-правову базу, яка регулювала обіг зброї в довоєнний період, зокрема норми законів, постанов Верховної Ради, відомчих актів Міністерства внутрішніх справ України тощо, що встановлюють порядок отримання, реєстрації, зберігання, використання та контролю за обігом вогнепальної зброї. Увага приділяється тому, що відсутність спеціального закону про зброю суперечить принципам правової визначеності, законності та передбачуваності, унеможливаючи ефективне парламентське та суспільне регулювання у цій сфері. Особливу увагу приділено проблемам правового режиму нагородної зброї. Проаналізовано також специфіку правового статусу антикварної зброї, яка фактично перебуває поза сферою правового регулювання.

У другій частині статті досліджено зміни правового режиму обігу зброї після початку повномасштабної агресії Російської Федерації у 2022 році. Акцент зроблено на аналізі Закону України «Про забезпечення участі цивільних осіб у захисті України» № 2114-IX, а також низки наказів Міністерства внутрішніх справ України, які впровадили нові механізми тимчасового користування зброєю цивільними особами, спрощення дозвільних процедур, носіння та декларування зброї. Автор критично оцінює ситуаційний характер таких заходів, які не мають сталих правових механізмів дії після завершення воєнного стану, і вказує на відсутність системного підходу до врегулювання зазначеної сфери.

У результаті аналізу сформульовано головні проблеми чинного правового регулювання обігу вогнепальної зброї в Україні: відсутність базового закону, домінування підзаконного відомчого нормотворення, нечіткість правового статусу окремих категорій зброї (нагородної, антикварної), недосконалість системи обліку, наявність корупційних ризиків у дозвільній процедурі, ситуативність та тимчасовий характер прийнятих під час воєнного стану правових актів, спрямованих на врегулювання обігу зброї в країні під час війни. Наголошується на необхідності розроблення концептуально нового закону про обіг зброї, що відповідатиме вимогам правової держави та сучасним реаліям.

Ключові слова: правове регулювання, зброя, обіг, вогнепальна зброя, нагородна зброя, антикварна зброя, короткоствольна нарізна зброя, цивільна вогнепальна зброя, воєнний стан.

The article presents a comprehensive scientific study of the legal regulation of the circulation of firearms in Ukraine, taking into account the transformations that occurred as a result of the introduction of martial law in 2022. The author analyzes the regulatory and legal framework governing the circulation of weapons during the pre-war period, including the provisions of the Criminal Code of Ukraine, the Code of Ukraine on Administrative Offenses, resolutions of the Verkhovna Rada, and departmental acts of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine, which established the procedures for acquiring, registering, storing, using, and controlling firearms. Particular attention is paid to the fact that the absence of a special law on weapons contradicts the principles of legal certainty, legality, and predictability of legal regulation, which prevents effective parliamentary and public governance in this area.

Special emphasis is placed on the problems of the legal regime of award firearms. The article also examines the peculiarities of the legal status of antique firearms, which are effectively outside the scope of proper legal regulation.

The second part of the article explores changes in the legal regime of arms circulation after the beginning of the full-scale aggression by the Russian Federation in 2022. The focus is on the analysis of the Law of Ukraine "On Ensuring the Participation of Civilians in the Defense of Ukraine" No. 2114-IX, as well as a number of orders issued by the Ministry of Internal Affairs that introduced new mechanisms for temporary civilian use of firearms, simplified licensing procedures, and the rules for carrying and declaring firearms. The author critically evaluates the ad hoc nature of these measures, which lack stable legal mechanisms for functioning after the end of martial law, and points to the absence of a systematic approach to regulating this area.

As a result of the analysis, the article identifies the main problems of the current legal regulation of firearms circulation in Ukraine: the absence of a fundamental law, the dominance of subordinate departmental rule-making, the legal uncertainty surrounding specific categories of weapons (such as award and antique firearms), the lack of training and control mechanisms for civilian weapon holders, the imperfection of the registration system, and the presence of corruption risks in the permit issuance process. The author emphasizes the urgent need to develop a conceptually new law on weapons circulation that would align with the standards of the rule of law.

Key words: legal regulation, weapons, circulation, firearms, award firearms, antique weapons, short-barreled firearms, civilian firearms, martial law.

Актуальність дослідження проблеми правового регулювання обігу вогнепальної зброї в Україні обумовлена як багаторічним законодавчим вакуумом у цій сфері, так і трансформаційними процесами (як в країні в цілому, так і в сфері обігу зброї зокрема), що відбулися внаслідок запровадження воєнного стану у 2022 році. До початку повномасштабної агресії Російської Федерації обіг зброї регулювався переважно підзаконними актами, зокрема наказами Міністерства внутрішніх справ України, тоді як спеціального закону, який би комплексно встановлю-

вав правовий режим володіння, зберігання, використання, реєстрації та контролю за обігом зброї, не існувало. Такий стан речей суперечив принципам правової визначеності, законності та передбачуваності правового регулювання, що є складовими верховенства права.

Введення воєнного стану зумовило кардинальні зміни в підходах до правового регулювання обігу зброї. Було прийнято низку тимчасових нормативно-правових актів, які дозволили розширити можливості для цивільного володіння вогнепальною зброєю, спростити дозвільні

процедури, запровадити практику масової видачі зброї для оборони країни. Проте такі зміни мали фрагментарний і ситуативний характер, що унеможливило формування цілісної та послідовної нормативної системи. За цих умов особливої необхідності набуває необхідність критичного переосмислення наявної правової бази у сфері обігу зброї, виявлення проблем такого регулювання як у довоєнний період, так і в період воєнного стану, а також обґрунтування напрямів реформування законодавства відповідно до стандартів демократичної правової держави.

Проблемам правового регулювання обігу зброї в Україні присвячували свої роботи В. Арешонков [1, с. 41–45], О. Дрозд, І. Шруб [2, с. 63–67], Ю. Жванко [3, с. 22–28], О. Косиця, Д. Ткачов [4, с. 28–33], С. Кудінов [5], Д. Ревякін, Р. Чорнобривець [6, с. 92–103], О. Соколов [7, с. 147–157], Т. Шумейко [8], І. Корж [9] та інші. В своїх дослідженнях науковці торкалися різноманітних аспектів такого регулювання, зокрема концептуальної невизначеності щодо легалізації обігу короткоствольної нарізної вогнепальної зброї, прогалин і суперечностей у чинному правовому регулюванні, недоліків дозвільної системи і обліку зброї та механізмів державного контролю у цій сфері, проблем та правових ризиків збільшення нелегального обігу, правового аналізу досвіду країн ЄС, інших зарубіжних країн щодо правового регулювання обігу зброї, а також необхідності гармонізації українського законодавства з європейськими стандартами. Проте частина з цих робіт або була написана у довоєнний період, або мала вузькоспеціалізований характер, або обмежувалися описом окремих недоліків правового регулювання обігу зброї в Україні.

Отже, метою нашої статті є комплексне дослідження на підставі аналізу нормативно-правових актів проблем правового регулювання обігу зброї в Україні та виявлення проблем такого регулювання як у довоєнний період, так і в період воєнного стану, а також обґрунтування напрямів реформування законодавства відповідно до стандартів демократичної правової держави, які, на наш погляд, сприятимуть формуванню оптимальної моделі врегулювання відносин у зазначеній сфері.

Правове регулювання обігу вогнепальної зброї в Україні до 2022 року було представлено такими нормативними актами:

Кримінальний кодекс України, норми якого встановлюють кримінальну відповідальність за незаконні дії зі зброєю (стаття 262 «Викрадення, привласнення, вимагання вогнепальної зброї, бойових припасів, вибухових речовин чи радіоактивних матеріалів або заволодіння ними шляхом шахрайства або зловживанням службовим становищем», стаття 263 «Незаконне поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами», стаття 263¹ «Незаконне виготовлення, переробка чи ремонт вогнепальної зброї або фальсифікація, незаконне видалення чи зміна її маркування, або незаконне виготовлення бойових припасів, вибухових речовин чи вибухових пристроїв», стаття 264 «Недбале зберігання вогнепальної зброї або бойових припасів», стаття 414 «Порушення правил поводження зі зброєю, а також із речовинами і предметами, що становлять підвищену небезпеку для оточення» тощо) [10];

Кодекс України про адміністративні правопорушення, норми якого передбачають адміністративну відповідальність за порушення правил поводження зі зброєю (стаття 85 «Порушення правил використання об'єктів тваринного світу», стаття 172-19 «Порушення правил поводження зі зброєю, а також речовинами і предметами, що становлять підвищену небезпеку для оточення», стаття 174 «Стрільба з вогнепальної, холодної металюї чи пневматичної зброї, пристроїв для відстрілу патронів, споряджених гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металюїми снарядами не смертальної дії, в населених пунктах і в не

відведених для цього місцях або з порушенням установленого порядку», стаття 190 «Порушення громадянами порядку придбання, зберігання, передачі іншим особам або продажу вогнепальної, холодної чи пневматичної зброї», стаття 191 «Порушення громадянами правил зберігання, носіння або перевезення нагородної, вогнепальної, холодної чи пневматичної зброї і бойових припасів», стаття 192 «Порушення громадянами строків реєстрації (перереєстрації) нагородної, вогнепальної, холодної чи пневматичної зброї і правил взяття її на облік», стаття 193 «Ухилення від реалізації вогнепальної, холодної чи пневматичної зброї і бойових припасів», стаття 194 «Порушення працівниками торговельних підприємств (організацій) порядку продажу вогнепальної, холодної чи пневматичної зброї і бойових припасів», стаття 195 «Порушення працівниками підприємств, установ, організацій правил зберігання або перевезення вогнепальної, холодної чи пневматичної зброї і бойових припасів» тощо) [11];

Постанова Верховної Ради України «Про право власності на окремі види майна» № 2471-ХІІ від 17 червня 1992 року, якою передбачено, що у власності громадян, громадських об'єднань, міжнародних організацій та юридичних осіб інших держав на території України не може перебувати зброя, боєприпаси (крім вогнепальної гладкоствольної мисливської зброї, вогнепальної мисливської нарізної зброї (мисливських карабінів, гвинтівок, комбінованої зброї з нарізними стволами), на які отримані відповідні дозволи) і боєприпасів до неї, а також спортивної зброї і боєприпасів до неї, що придбаваються громадянськими об'єднаннями з дозволу органів внутрішніх справ) [12];

Положення про дозвільну систему, затверджене постановою Кабінету Міністрів України № 576 від 12 жовтня 1992 року, в якому передбачається, що до предметів, матеріалів і речовин, на які поширюється дозвільна система, належить вогнепальна зброя (нарізна воєнних зразків, несучасна стрілецька, спортивна, навчальна, охолощена, мисливська нарізна і гладкоствольна) та бойові припаси до неї [13];

Інструкція про порядок приймання, зберігання, обліку, знищення чи реалізації вилученої, добровільно зданої, знайденої зброї та боєприпасів до неї, затверджена наказом Міністерства внутрішніх справ України № 314 від 31 травня 1993 року, яка визначає порядок роботи органів внутрішніх справ щодо приймання, обліку, зберігання, передачі в інші організації чи знищення вилученої, добровільно зданої і знайденої нарізної вогнепальної зброї (револьверів, пістолетів автоматів, кулеметів, карабінів, гвинтівок, дрібнокаліберних гвинтівок і пістолетів, обрізів бойових гвинтівок, карабінів, мисливських рушниць, саморобної нарізної зброї тощо), комбінованої вогнепальної зброї, гладкоствольної мисливської зброї, боєприпасів до вказаних видів зброї, мисливського пороху [14];

Розпорядження Президента України «Про запобіжні заходи щодо користування мисливською і службово-штатною зброєю та газовими пістолетами і револьверами» № 61/95-рп від 30 березня 1995 року (сьогодні втратило чинність), яким передбачалося заходи щодо користування такими видами зброї [15];

Інструкція про порядок виготовлення, придбання, зберігання, обліку, перевезення та використання вогнепальної, пневматичної, холодної і охолощеної зброї, пристроїв вітчизняного виробництва для відстрілу патронів, споряджених гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металюїми снарядами не смертальної дії, та патронів до них, а також боєприпасів до зброї, основних частин зброї та вибухових матеріалів, затверджена наказом Міністерства внутрішніх справ України № 622 від 21 серпня 1998 року (далі – Інструкція про порядок обігу зброї), яка визначає умови та порядок видачі, продовження строку

дії, анулювання дозволів на придбання, перевезення, зберігання, носіння зброї, боєприпасів до неї, основних частин зброї, їх облік та використання [16];

Положення про функціональну підсистему «Єдиний реєстр зброї» єдиної інформаційної системи Міністерства внутрішніх справ, затверджене наказом Міністерства внутрішніх справ України № 2 від 10 січня 2022 року, яке визначає основні завдання, мету, функції, структуру функціональної підсистеми «Єдиний реєстр зброї» єдиної інформаційної системи Міністерства внутрішніх справ, загальні вимоги та порядок доступу до інформації в цьому реєстрі [17].

Крім цього, до підзаконних актів, які прямо чи опосередковано визначали правовий режим обігу вогнепальної зброї в Україні, відносяться:

Порядок видачі медичної довідки для отримання дозволу (ліцензії) на об'єкт дозвільної системи, затверджений наказом Міністерства охорони здоров'я України № 252 від 20 жовтня 1999 року, яким визначається порядок видачі медичної довідки для отримання дозволу (ліцензії) на вогнепальну зброю [18];

Порядок розпорядження майном, конфіскованим за рішенням суду і переданим органам державної виконавчої служби, затверджений постановою Кабінету Міністрів України № 985 від 11 липня 2002 року, яким врегульовується порядок реалізації мисливської, вогнепальної зброї та боєприпасів до неї, конфіскованим за рішенням суду і переданим органам державної виконавчої служби [19];

Інструкція про порядок вилучення та передання на зберігання до органів внутрішніх справ вилученої у порушників природоохоронного законодавства вогнепальної та іншої зброї і боєприпасів, затверджена наказом Міністерства екології та природних ресурсів України № 56/М від 31 березня 2003 року, яка визначає порядок вилучення у громадян вогнепальної та іншої зброї і боєприпасів у випадках порушення ними вимог природоохоронного законодавства та регламентує порядок передання вилученого на зберігання до органів внутрішніх справ [20];

Ліцензійні умови провадження господарської діяльності з виробництва та ремонту вогнепальної зброї невійськового призначення і боєприпасів до неї, холодної зброї, пневматичної зброї калібру понад 4,5 міліметра і швидкістю польоту кулі понад 100 метрів на секунду, торгівлі вогнепальною зброєю невійськового призначення та боєприпасами до неї, холодною зброєю, пневматичною зброєю калібру понад 4,5 міліметра і швидкістю польоту кулі понад 100 метрів на секунду; виробництва спеціальних засобів, заряджених речовинами слезоточивої та дратівної дії, індивідуального захисту, активної оборони та їх продажу, затверджені постановою Кабінету Міністрів України № 1000 від 2 грудня 2015 року, які встановлюють вичерпний перелік документів, що додаються до заяви про отримання ліцензії, а також організаційні, кадрові та технологічні вимоги до матеріально-технічної бази ліцензіата, обов'язкові для виконання під час провадження зазначеної діяльності [21].

Окремий блок підзаконних актів спрямований на врегулювання нагородження вогнепальною зброєю:

Положення про відомчу заохочувальну відзнаку Міністерства внутрішніх справ України «Вогнепальна зброя», затверджене наказом Міністерства внутрішніх справ України № 1521 від 19 травня 2015 року (сьогодні втратив чинність), яким визначався порядок нагородження такою зброєю [22];

Положення про відомчу заохочувальну відзнаку Міністерства оборони України «Вогнепальна зброя» і «Холодна зброя», затверджене наказом Міністерства оборони України № 693 від 23 жовтня 2012 року, яким визначається порядок нагородження такою зброєю [23];

Положення про відомчу відзнаку Служби безпеки України «Вогнепальна зброя», затверджене наказом

Служби безпеки України № 127 від 13 травня 2020 року, яким визначається порядок нагородження такою зброєю [24];

Положення про відомчі заохочувальні відзнаки УДО «Вогнепальна зброя» і «Холодна зброя», затверджене наказом Управління державної охорони України № 115 від 16 лютого 2021 року, яким визначається порядок нагородження відомчими заохочувальними відзнаками Управління державної охорони України «Вогнепальна зброя» і «Холодна зброя» [25].

На рівні законів регулюються окремі аспекти обігу вогнепальної зброї. Так, Законом України «Про мисливське господарство та полювання» № 1478-III від 22 лютого 2000 року регулюється порядок здійснення полювання з використанням вогнепальної мисливської вогнепальної зброї і встановлюється ряд заборон щодо здійснення полювання з вогнепальною зброєю (немисливської (у тому числі військової) вогнепальної, пневматичної та іншої стрілецької зброї, а також нарізних вкладок, напівавтоматичної або автоматичної зброї з магазинами більш як на два патрони) [26]. Законом України «Про тваринний світ» № 2894-III від 13 грудня 2001 року визначається, що до документів, які надають право на полювання, віднесено дозвіл на право користування вогнепальною мисливською зброєю та передбачається право державні інспектори спеціальних підрозділів під час виконання службових обов'язків на носіння та застосування табельної зброї до законодавства [27]. Законом України «Про ліцензування видів господарської діяльності» № 222-VIII від 2 березня 2015 року закріплюється, що до діяльності, що підлягає ліцензуванню віднесено виробництво, ремонт вогнепальної зброї невійськового призначення і боєприпасів до неї та торгівлю нею [28]. Законом України «Про виконавче провадження» № 1404-VIII від 2 червня 2016 року визначаються правові підстави вилучення та реалізації зброї в межах виконавчих проваджень та тимчасового обмеження боржників, які мають заборгованість зі сплати аліментів понад чотири місяці, у праві користування вогнепальною мисливською зброєю до моменту повного погашення такої заборгованості [29]. Закон України «Про державні нагороди» від 16 березня 2000 року № 1549-III встановлює державні нагороди України для відзначення громадян за особисті заслуги перед Україною, в тому числі підстави для нагородження відзнакою «Іменна вогнепальна зброя» [30].

Також у Закон України «Про основи національного спротиву» № 1702-IX від 16 липня 2021 року [31] Законом України «Про внесення змін до деяких законів України щодо уточнення завдань та основ підготовки і ведення національного спротиву» № 2024-IX від 27 січня 2022 року було внесено зміни, що передбачали право членів добровільних формувань територіальних громад застосовувати під час виконання завдань територіальної оборони особисту мисливську зброю, стрілецьку зброю, інші види озброєння та боєприпаси до них у порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України [32]. Цей порядок було затверджено постановою Кабінету Міністрів України № 1448 від 29 грудня 2021 року [33].

Аналіз правового регулювання обігу вогнепальної зброї в Україні у довоєнний період надає підстави дійти наступних висновків. Однією з найголовніших проблем у цій сфері було те, що основою такого регулювання виступали підзаконні акти, більша частина з яких була розроблена ще у 90-ті роки XX сторіччя, при цьому деякі з них – для реалізації законів, які давно втратили свою чинність. Так, постанова № 2471-XII «Про право власності на окремі види майна», нормами якої визначається, яку зброю громадяни можуть мати у власності за наявності дозволу (гладкоствольні мисливські рушниці, нарізну мисливську зброю (карабіни, гвинтівки), пневматичну зброю калібру понад 4,5 мм (з початковою швид-

кістю кулі понад 100 м/с), а всі інші види зброї заборонені для цивільного обігу, була розроблена на виконання статей 13, 28 і 45 Закону України «Про власність» від 7 лютого 1991 року № 697-ХІІ [34], який втратив чинність 20 червня 2006 року у зв'язку з прийняттям Цивільного кодексу України [35]. Інструкція про порядок обігу зброї, що є найважливішим нормативно-правовим актом, який фактично й встановлює правовий режим обігу зброї в Україні, розроблена на виконання норм Закону України «Про міліцію» від 20 грудня 1990 року № 565-ХІІ [36], який втратив чинність в 2015 році.

Отже, частина підзаконних нормативних актів, які встановлюють правовий режим обігу зброї, затверджені внутрішніми наказами Міністерства внутрішніх справ України, не мають сили нормативно-правового акту, бо розроблені не на виконання закону і їх правова основа втрачена. Це опосередковано визнається і в рішенні Верховного суду у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду від 26 березня 2019 року по справі № 826/6056/16 ВГО «Українська асоціація власників зброї» проти Міністерства юстиції України (*назва справи в авт. ред.*), в якій зазначена громадська організація відстоювала позицію визнання протиправною бездіяльність відповідача, яка, на їх думку, полягала у не скасуванні рішення про державну реєстрацію наказу Міністерства внутрішніх справ України № 622, яким затверджувалася Інструкція про порядок обігу зброї. Вимогою позивача було зобов'язати Міністерство юстиції України скасувати рішення про державну реєстрацію цього наказу як такого, що не відповідає закону, бо закон, на підставі якого він був прийнятий, втратив чинність. Верховний суд задовольнив вимоги Української асоціації власників зброї частково, визнавши протиправною діяльність Мінюсту, але вказавши, що «...питання щодо законності та відповідності правовим актам вищої юридичної сили нормативно-правових актів міністерств мають вирішуватись за наслідками подання позову про скасування або визнання нечинним такого нормативно-правового акту, а не шляхом оскарження бездіяльності Мінюсту щодо скасування його державної реєстрації» [37]. По суті Верховний Суд підтвердив, що наказ Міністерства внутрішніх справ України не може підміняти собою закон. Відомою цитатою з рішення стало твердження суддів, що «термін “закон” не має розширеного тлумачення» – йдеться про те, що коли Конституція або інший акт вищої сили вимагає врегулювання чогось саме законом, то інструкція, затверджена відомчим наказом, не може цього замінити [38].

Фактично, ситуація у правовому регулюванні обігу зброї в Україні до 2022 року склалася так, що Міністерство внутрішніх справ України привласнило собі повноваження встановлювати «правила гри» у сфері обігу зброї, тобто виступало як законодавець, який врегульовує суспільні відносини в зазначеній сфері. Регулювання відносин у сфері обігу зброї відомчими нормативними актами створює ряд безспірних переваг для нього – можливість швидко вносити зміни, не враховувати інтереси виробників зброї і їх користувачів, уникати парламентського контролю, зберігати правову невизначеність у спірних питаннях тощо.

Ці проблеми неодноразово підкреслювалися в роботах науковців, які зазначали, що регулювання обігу зброї без спеціального закону на рівні підзаконних актів є таким, що суперечить конституційному принципу України як правової держави, за яким права і обмеження мають встановлюватися законом, а не відомчими актами, і вказували на необхідність прийняття спеціального закону, який би встановив чіткі вимоги щодо обігу зброї в Україні.

Не можна говорити, що такий закон залишався поза увагою суб'єктів законодавчої ініціативи. На розгляд Верховної Ради України неодноразово виносилися проекти законів, спрямовані на врегулювання відно-

син у сфері обігу вогнепальної зброї (законопроекти «Про зброю» від 13 травня 1998 року № 1032 [39] та від 22.08.2008 № 3069 [40], «Про обіг зброї невійськового призначення» від 20 лютого 2008 року № 2105 [41] та від 20 лютого 2008 року № 3690 [42], «Про цивільну зброю та боеприпаси» від 10 грудня 2014 року № 1135-1 [43], «Про обіг зброї» від 20 вересня 2019 року № 1222-1 [44], «Про обіг цивільної вогнепальної зброї та бойових припасів до неї» від 6 листопада 2020 року № 4335 [45], «Про цивільну зброю та боеприпаси» від 24 листопада 2020 року № 4335-1 [46], «Про право на цивільну вогнепальну зброю» від 25 червня 2021 року № 5708 [47], «Про право на самозахист та володіння цивільною вогнепальною зброєю» від 13 липня 2021 року № 5708-1 [48] тощо).

Проте спроби реалізувати прийняття закону, який би встановлював чіткий правовий режим обігу зброї, зазнали невдачі. За визначенням розробників цих законопроектів, головною причиною цього був супротив з боку представників Міністерства внутрішніх справ України [49]. Враховуючи, що воно фактично було єдиним регулятором відносин у сфері обігу зброї, а прийняття закону у цій сфері могло суттєво вплинути на інтереси його представників, виключати лобізм і відомчий вплив на процес прийняття такого закону не можна.

Іншою проблемою правового регулювання обігу зброї в Україні до 2022 року була заборона обігу короткоствольної нарізної зброї серед цивільного населення, обумовлена, на наш погляд, пануванням історико-правової інерції радянської моделі державної монополії на зброю, де будь-яке озброєння вважалося інструментом насильства, дозволеним виключно державі. Звичайно, в науковій і публіцистичній площині висувалися й інші аргументи, які обґрунтовували такий підхід до цього питання (ймовірність збільшення кількості насильницьких злочинів з використанням зброї, ймовірність доступу до зброї інших, крім власників, осіб, зокрема дітей, ймовірний специфічний психологічний стан особи, що володіє зброєю (почуття себе невразливим), який може спровокувати її агресивну поведінку, ймовірне використання зброї відносно осіб, що скоюють незначні правопорушення, ймовірність скоєння побутових насильницьких злочинів з використанням зброї, а не побутових предметів (наприклад, ножів), що призведе до більш тяжких наслідків, негативний зарубіжний досвід, зокрема США, з посиланням на відомі випадки про використання зброї для терористичних актів, стрілянини у школах, відсутність зброярської культури в населення, ускладнення роботи правоохоронних органів тощо). Проте на наш погляд, головною причиною заборони обігу короткоствольної нарізної зброї в Україні було те, що влада тривалий час розглядала володіння такою зброєю цивільним населенням як потенційну загрозу для стабільності і унікала формування нормативної бази, подібної до західноєвропейських моделей, свідомо обмежуючи конституційні права цивільних осіб (насамперед, права на життя та права на власність).

Наступною проблемою правового регулювання обігу зброї в Україні до 2022 року була ускладнена процедура отримання дозволу на зброю, яка, за умов чіткого законодавчого регулювання, створювала умови для виникнення корупційних ризиків у дозвільній системі. Соціологічні опитування, журналістські розслідування [50], внутрішні розслідування в системі Міністерства внутрішніх справ України [51] підтверджують, що корупція в дозвільній системі була системним явищем.

Також до проблем правового регулювання обігу зброї в Україні до 2022 року можна віднести нечіткий правовий статус та правовий режим обігу окремих видів зброї, насамперед, нагородної та антикварної.

Правове регулювання обігу нагородної вогнепальної зброї в Україні характеризується такими проблемами. По-перше, термінологічна неузгодженість. В Законі

України «Про державні нагороди України» використовується поняття «відзнака “Іменна вогнепальна зброя”», в Інструкції про обіг зброї – поняття «нагородна вогнепальна зброя», в наказах Міністерства внутрішніх справ України № 1521 від 19 травня 2015 року [52], Міністерства оборони України № 693 від 23 жовтня 2012 року [53], Служби безпеки України № 127 від 13 травня 2020 року [54], Управління державної охорони України № 115 від 16 лютого 2021 року [55] річ йде про відомчі заохочувальні відзнаки, до яких віднесено і вогнепальну зброю.

По-друге, відсутність нормативної заборони нагороджувати вогнепальною зброєю як відомчою заохочувальною відзнакою. Можливість таких відзнак мала обмежуватися Указом Президента України № 134/97 від 13 лютого 1997 року, яким затверджувалося Примірне положення про відомчі заохочувальні відзнаки [56], де було встановлено, що відомчі заохочувальні відзнаки не можуть дублювати державні нагороди, а отже не можуть бути у вигляді зброї. Проте цей указ втратив чинність в 2012 році, після чого багато міністерств знайшли спосіб запровадити нагородну зброю як власні відзнаки. Власну відомчу нагородну зброю, крім Міністерства внутрішніх справ України, Служби безпеки України, Міністерства оборони України надавали також Національна поліція України, Державна податкова служба України (Державна фіскальна служба/Міндоходів), Служба зовнішньої розвідки тощо. Таким чином, попри наявність державної нагороди «іменна зброя», на практиці і міністри, і керівники відомств активно нагороджували зброєю на підставі внутрішніх наказів. Фактичне кожне силове відомство створило власні правила нагородження зброєю. Це призвело до ситуації, коли за відсутності єдиного контролю протягом останніх років кількість виданої відомствами нагородної зброї різко зросла. Для ілюстрації: лише за 2018 рік Міністерство внутрішніх справ, Служба безпеки України та Міністерство оборони України видали в якості нагород 966 одиниць вогнепальної зброї, з них 219 – цивільним особам [57]. Тобто частина нагороджених – це не офіцери чи службовці, а цивільні особи (бізнесмени, політики, громадські діячі), яких керівники відомств вирішили відзначити зброєю. Обсяги надання нагородної вогнепальної зброї у окремих міністрів невідомі (оскільки інформація про такі нагородження відноситься до службової, то офіційних статистичних даних по цьому питанню немає), але за результатами журналістських розслідувань можна дійти висновку, що вони набагато більше за нагородження президентською іменною зброєю (наприклад, за період з 1995 по 2016 роки усі президенти України разом вручили лише 141 одиницю зброї).

Проблеми правового регулювання обігу нагородної вогнепальної зброї призвели того, що нагородження такою зброєю фактично стало «лазівкою», яка дозволяє передавати короткоствольну нарізну вогнепальну зброю в легальне володіння окремим цивільним особам.

Обіг вогнепальної антикварної зброї в Україні взагалі перебуває поза межами правового поля.

З початком повномасштабного вторгнення Російської Федерації на територію України правове регулювання обігу вогнепальної зброї зазнало певних змін. Був прийнятий Закон України «Про забезпечення участі цивільних осіб у захисті України» № 2114-IX від 3 березня 2022 року, який визначає *правові та організаційні засади участі цивільних осіб у захисті України, встановлює право осіб на отримання цивільної вогнепальної зброї під час дії правового режиму воєнного стану, а також визначає порядок її застосування під час участі у відсічі та стримуванні збройної агресії Російської Федерації або іншої держави* [58].

З метою реалізації норм вищевказаного закону було прийнято ряд підзаконних нормативних актів:

Порядок декларування вогнепальної зброї і боєприпасів до неї, затверджений наказом Міністерства вну-

трішніх справ України № 768 від 18 листопада 2024 року, яким визначається *механізм декларування громадянами України, іноземцями, особами без громадянства, які на законних підставах перебувають на території України, отриманої, знайденої ними під час дії воєнного стану вогнепальної зброї з нарізним стволом калібру до 12,7 мм, гладкоствольної зброї калібру до 23 мм і боєприпасів до неї в територіальних органах Національної поліції України та їх територіальних (відокремлених) підрозділах, якщо така особа виявила бажання залишити знайдені вогнепальну зброю і боєприпаси до неї на період дії воєнного стану* [59];

Правила носіння, зберігання та перевезення вогнепальної зброї і боєприпасів до неї цивільними особами, які беруть участь у відсічі та стримуванні збройної агресії Російської Федерації або інших держав, затверджені наказом Міністерства внутрішніх справ № 770 від 18 листопада 2024 року, які визначають *порядок носіння, зберігання та перевезення вогнепальної зброї і боєприпасів до неї громадянами України, іноземцями, особами без громадянства, які на законних підставах перебувають на території України та беруть участь у відсічі та стримуванні збройної агресії Російської Федерації або інших держав* [60];

Порядок проведення перевірки зданої вогнепальної зброї і боєприпасів до неї, з числа отриманої, знайденої та задекларованої, їх зберігання, обліку та утилізації, приведення у відповідність (перероблення) знайденої та задекларованої вогнепальної зброї, затверджений наказом Міністерства внутрішніх справ України № 769 від 18 листопада 2024 року, який визначає *механізм проведення територіальними органами Національної поліції України та їх територіальними (відокремленими) підрозділами перевірки вогнепальної зброї і боєприпасів до неї, що отримані цивільними особами і знайденої та задекларованої вогнепальної зброї і боєприпасів до неї, їх зберігання, обліку та утилізації в Національній поліції України, а також приведення вогнепальної зброї у відповідність (перероблення) до виду вогнепальної зброї, що може перебувати у власності фізичної особи, або до стану макета вогнепальної зброї* [61].

Положенням про відомчі заохочувальні відзнаки Міністерства внутрішніх справ України «Вогнепальна зброя» і «Холодна зброя», затвердженим наказом Міністерства внутрішніх справ України від 19 травня 2022 року № 306, яким *було визнано втрату чинності наказ Міністерства внутрішніх справ України від 30 листопада 2015 року № 1521 та визначався новий порядок нагородження зазначеними заохочувальними відзнаками* [62].

Крім цього, було прийнято низку підзаконних актів, що врегульовували окремі аспекти правового режиму обігу вогнепальної зброї під час дії воєнного стану:

наказ Міністерства внутрішніх справ України «Про особливості видачі громадянам України дозволу на придбання, зберігання та носіння мисливської зброї та набоїв до неї під час дії воєнного стану» № 170 від 1 березня 2022 року, яким передбачено *порядок отримання дозволу на придбання, зберігання та носіння мисливської зброї та набоїв до неї під час режиму воєнного стану, порядок придбання, перереєстрації та обмеження в праві на придбання, зберігання і носіння такої зброї цивільними особами* [63];

наказ Міністерства внутрішніх справ України № 175 від 7 березня 2022 року, яким був затверджений *Порядок отримання вогнепальної зброї і боєприпасів до неї цивільними особами, які беруть участь у відсічі та стримуванні збройної агресії Російської Федерації та/або інших держав, що визначає механізм тимчасової видачі на період запровадження воєнного стану вогнепальної зброї і боєприпасів до неї головними управліннями Національної поліції України в Автономній Республіці Крим, областях, містах Києві та Севастополі, установами забезпечення Наці-*

ональної поліції України громадянам України, іноземцям та особам без громадянства, які на законних підставах перебувають на території України, для участі у відсічі та стримуванні збройної агресії Російської Федерації та/або інших держав [64];

наказ Міністерства внутрішніх справ України «Про продовження строку дії дозволів у сфері обігу зброї, пристроїв та вибухових матеріалів під час дії воєнного стану в Україні» № 195 від 18 березня 2022 року, яким передбачено продовження строків дії дозволів, визначених Інструкцією про порядок обігу зброї, на період до 10 днів після припинення або скасування дії воєнного стану в Україні [65];

Постанова Кабінету Міністрів України «Деякі питання забезпечення провадження господарської діяльності в умовах воєнного стану» від 18 березня 2022 року № 314, якою передбачається, що до видів господарської діяльності, які не можуть провадитися на підставі подання декларації в умовах воєнного стану відноситься виробництво та ремонт вогнепальної зброї невійськового призначення і боєприпасів до неї, холодної зброї, пневматичної зброї калібру понад 4,5 міліметра і швидкістю польоту кулі понад 100 метрів на секунду, торгівля вогнепальною зброєю невійськового призначення та боєприпасами до неї, холодною зброєю, пневматичною зброєю калібру понад 4,5 міліметра і швидкістю польоту кулі понад 100 метрів на секунду [66].

Отже, правове регулювання обігу вогнепальної зброї під час воєнного стану в Україні зазнало значної трансформації, орієнтованої на оперативне забезпечення безпеки, оборони та правової визначеності в умовах надзвичайної ситуації. Запровадження спеціального порядку видачі дозволів на придбання, зберігання та носіння мисливської зброї, а також механізму тимчасової передачі вогнепальної зброї цивільним особам для участі в обороні держави свідчить про концептуальну зміну підходу до ролі цивільного населення в системі національної безпеки. Держава фактично інституціоналізувала право громадян на збройний спротив, створивши нормативні підстави для легального володіння зброєю з конкретною метою – участі у стримуванні збройної агресії. Автоматичне продовження дії дозволів на зброю в умовах війни демонструє прагнення забезпечити стабільність правовідносин у сфері обігу зброї, мінімізуючи адміністративні бар'єри для добросовісних власників. Проте прийняті нормативні акти мають тимчасовий характер і залежать від тривалості режиму воєнного стану.

Безумовно позитивним аспектом стало введення в червні 2023 року Єдиного реєстру зброї в Україні, що спростило процедуру отримання дозволів і облік вогнепальної зброї.

Водночас, проблеми правового регулювання обігу вогнепальної зброї, притаманні правовій системі України не було усунено, а прийняті після початку війни нормативні акти (особливо закон № 2114-IX) були безпрецедентними та приймалися нашвидкуруч, але вони оперативно врегулювали механізми видачі зброї населенню, порядок її застосування, механізми контролю та обліку, хоча не завжди узгоджуються з існуючими правовими нормами та мають ряд прогалин. Так, до війни іноземець чи апатрид майже не мав права отримати вогнепальну зброю в Україні, але в березні 2022 року їм надали таке право для участі в обороні; в нормах правових актів, прийнятих після 2022 року, не передбачено примусового механізму повернення зброї після завершення бойових дій та скасування воєнного стану, є технічні помилки у посиланнях, бракує окремих гарантій і належних механізмів контролю, не встановлено системної правової основи для організації навчання, перевірки навичок, сертифікації володіння

зброєю та популяризації принципів відповідального ставлення до неї. Надалі такі проблеми потребують врегулювання на рівні нового закону, який би системно врегулював відносини у сфері обігу зброї, врахувавши та усунувши проблеми правового регулювання обігу зброї в Україні, які виникли як в довоєнний період, так і в період воєнного стану.

23 лютого 2022 року Верховна Рада ухвалила в першому читанні законопроект №5708 «Про право на цивільну вогнепальну зброю». Незважаючи на критику, якої він зазнав, над ним вже три роки триває робота (документ готується до другого читання, подаються правки, працює робоча група [67], проте суттєвого просування у цьому питанні немає.

Отже, на сучасному етапі можна виділити такі проблеми правового регулювання обігу вогнепальної зброї в Україні:

відсутність базового профільного закону, яким би було врегульовано правовий режим обігу вогнепальної зброї в Україні;

фрагментарне регулювання відносин у цій сфері відомими нормативними актами, більша частина з яких була розроблена ще у 90-ті роки ХХ сторіччя, при цьому деякі з них – для реалізації законів, які давно втратили свою чинність, що де-юре позбавляє їх статусу нормативно-правових актів;

фактичне зосередження законодавчих та виконавчих повноважень у сфері обігу зброї в Міністерстві внутрішніх справ України, що створює ряд безспірних переваг – можливість швидко вносити зміни, не враховувати інтереси виробників зброї і їх користувачів, уникати парламентського контролю, зберігати правову невизначеність у спірних питаннях тощо;

відсутність стратегічного бачення та згоди у питанні легалізації короткоствольної нарізної зброї для цивільного населення;

нечітко визначений правовий статус та режим обігу нагородної та антикварної зброї;

запроваджені після початку війни механізми (тимчасова передача зброї цивільним або автоматичне продовження дозволів тощо) носять винятково ситуативний характер, не інтегровані в єдину концепцію зброярської політики держави й не передбачають сталих правових механізмів функціонування після завершення воєнного стану;

чинні нормативні акти не забезпечують достатньої чіткості щодо правового статусу, обов'язків, підзвітності та відповідальності цивільних осіб, яким тимчасово передано зброю (що створює правову прогалину у сфері регламентації використання зброї у збройних конфліктах за участю таких осіб), а також механізму повернення виданої зброї, контролю за її збереженням та юридичної відповідальності у разі втрати або використання не за призначенням (що створює ризики неконтрольованого обігу зброї після завершення активної фази бойових дій);

відсутність диференціації підстав і процедур отримання зброї за типами зброї та категоріями осіб ускладнює ефективну імплементацію норм на практиці;

незажаваючи на активне залучення цивільних осіб до оборони, держава не передбачила системної правової основи для організації навчання, перевірки навичок, сертифікації володіння зброєю та популяризації принципів відповідального ставлення до неї.

Аналіз правового регулювання обігу зброї в Україні з урахуванням проблем такого регулювання, притаманним йому як у довоєнний період, так і в період воєнного стану, свідчить про відсутність системного підходу до питання формування інституційної моделі обігу зброї в країні, яка можлива лише за умови прийняття відповідного закону у цій сфері.

ЛІТЕРАТУРА

1. Арешонков В.В. Стан та перспективи правового врегулювання обігу вогнепальної зброї в Україні. *Підприємництво, господарство і право*. 2009. № 12(168). С. 41–45.
2. Дрозд О.Ю., Шруб І.В. Надання громадянам права на вільне володіння вогнепальною зброєю: проблемні питання та шляхи їх вирішення. *Вісник Запорізького національного університету*. 2015. № 1. С. 63–67.
3. Жванко Ю.П. Особливості правового регулювання обігу зброї в країнах Європейського Союзу. Аналіз європейських підходів до регулювання обігу зброї. *Наука і правоохорона*. 2018. № 3(41). С. 22–28.
4. Косиця О.О., Ткачов Д.С. Позитивний досвід країн Європи та США щодо легалізації зброї цивільного призначення та можливості його застосування в Україні. Міжнародний досвід легалізації цивільної зброї та його застосування в Україні. *Правові горизонти*. 2017. Вип. 3(16). С. 28–33.
5. Кудінов С.С. Реєстрація зброї в Україні: проблеми та шляхи вирішення. *Академічні візії*. 2024. Вип. 33. URL: <https://www.academy-vision.org/index.php/av/article/view/1355/1231>
6. Ревякін Д.В., Чорнобровець Р.Є. Щодо доцільності легалізації вогнепальної зброї для самозахисту в Україні з урахуванням міжнародного досвіду. Аналіз доцільності легалізації вогнепальної зброї для самозахисту. *Науковий огляд*. 2018. № 9(52). С. 92–103.
7. Соколов О.С. Перспективи реформування українського законодавства у сфері обігу зброї з урахуванням положень європейських правових актів. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ ім. Е. О. Дідоренка*. 2019. Вип. 4(88). С. 147–157.
8. Шумейко Т.А. Перспективи правового регулювання цивільного обігу вогнепальної зброї в Україні в контексті Директиви Європейського Парламенту і Ради № 91/477/ЄС. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського*. Серія: юридичні науки. Том 32 (71) № 4 2021. С. 62–68. URL: https://juris.vernadskyjournals.in.ua/journals/2021/4_2021/13.pdf?utm_source=chatgpt.com
9. Корж І. Законодавче врегулювання обігу зброї в Україні – конституційна вимога. URL: https://sipl.com.ua/wp-content/uploads/2024/08/%D0%97%D0%B1%D1%96%D1%80%D0%BD%D0%B8%D0%BA_%D0%BC%D0%B0%D1%82%D0%B5%D1%80%D1%96%D0%B0%D0%B%D1%96%D0%B2_%D0%9C%D1%96%D0%B6%D0%BD%D0%B0%D1%80%D0%BE%D0%B4%D0%BD%D0%BE%D0%B3%D0%BE_%D1%84%D0%BE%D1%80%D1%83%D0%BC%D1%83_%D0%9F%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%BE%D0%B2%D0%B5_%D1%80%D0%B5%D0%B3%D1%83%D0%BB%D1%8E%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8F_%D0%BE%D0%B1%D1%96%D0%B3%D1%83.pdf
10. Кримінальний кодекс України : Закон України від 5 квітня 2001 року № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>
11. Кодекс України про адміністративні правопорушення : Постанова Верховної Ради Української СРСР від 7 грудня 1984 року № 8074-X. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/KD0005>
12. Про право власності на окремі види майна : Постанова Верховної Ради України від 17 червня 1992 року № 2471-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2471-12#Text>
13. Положення про дозвільну систему, затверджене постановою Кабінету міністрів України від 12 жовтня 1992 року № 576. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/576-92-%D0%BF#Text>
14. Інструкція про порядок приймання, зберігання, обліку, знищення чи реалізації вилученої, добровільно зданої, знайденої зброї та боєприпасів до неї, затверджена наказом Міністерства внутрішніх справ України № 314 від 31 травня 1993 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0106-93#Text>
15. Про запобіжні заходи щодо користування мисливською і службово-штатною зброєю та газовими пістолетами і револьверами : Розпорядження Президента України від 30 березня 1995 року № 61/95-пн. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/61/95-%D1%80%D0%BF#Text>
16. Інструкція про порядок виготовлення, придбання, зберігання, обліку, перевезення та використання вогнепальної, пневматичної, холодної і охолодженої зброї, пристроїв вітчизняного виробництва для відстрілу патронів, споряджених гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металевими снарядами не смертельної дії, та патронів до них, а також боєприпасів до зброї, основних частин зброї та вибухових матеріалів : затверджена наказом Міністерства внутрішніх справ України № 622 від 21 серпня 1998 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0637-98#Text>
17. Положення про функціональну підсистему «Єдиний реєстр зброї» єдиної інформаційної системи Міністерства внутрішніх справ, затверджене наказом Міністерства внутрішніх справ України № 2 від 10 січня 2022 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0090-22#Text>
18. Порядок видачі медичної довідки для отримання дозволу (ліцензії) на об'єкт дозвільної системи, затверджений наказом Міністерства охорони здоров'я України № 252 від 20 жовтня 1999 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0768-99#Text>
19. Порядок розпорядження майном, конфіскованим за рішенням суду і переданим органам державної виконавчої служби, затверджений Постановою Кабінету Міністрів України № 985 від 11 липня 2002 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/985-2002-%D0%BF#Text>
20. Інструкція про порядок вилучення та передання на зберігання до органів внутрішніх справ вилученої у порушників природоохоронного законодавства вогнепальної та іншої зброї і боєприпасів, затверджена наказом Міністерства екології та природних ресурсів України № 56/М від 31 березня 2003 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0298-03#Text>
21. Ліцензійні умови провадження господарської діяльності з виробництва та ремонту вогнепальної зброї невійськового призначення і боєприпасів до неї, холодної зброї, пневматичної зброї калібру понад 4,5 міліметра і швидкістю польоту кулі понад 100 метрів на секунду, торгівлі вогнепальною зброєю невійськового призначення та боєприпасами до неї, холодною зброєю, пневматичною зброєю калібру понад 4,5 міліметра і швидкістю польоту кулі понад 100 метрів на секунду, виробництва спеціальних засобів, заряджених речовинами слезоточивою та дратівною дії, індивідуального захисту, активної оборони та їх продажу, затверджені постановою Кабінету Міністрів України № 1000 від 2 грудня 2015 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1000-2015-%D0%BF#Text>
22. Положення про відомчу заохочувальну відзнаку Міністерства внутрішніх справ України «Вогнепальна зброя», затверджене наказом Міністерства внутрішніх справ України № 1521 від 19 травня 2015. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1569-15#Text>
23. Положення про відомчу відзнаку Служби безпеки України «Вогнепальна зброя», затверджене наказом Служби безпеки України № 127 від 13 травня 2020 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0486-20#Text>
24. Положення про відомчі заохочувальні відзнаки УДО «Вогнепальна зброя» і «Холодна зброя», затверджене наказом Управління державної охорони України № 115 від 16 лютого 2021 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0287-21#Text>
25. Про мисливське господарство та полювання : Закон України № 1478-III від 22 лютого 2000 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1478-14#Text>
26. Про мисливське господарство та полювання : Закон України № 1478-III від 22 лютого 2000 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1478-14#Text>
27. Про тваринний світ : Закон України № 2894-III від 13 грудня 2001 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2894-14#Text>
28. Про ліцензування видів господарської діяльності : Закон України № 222-VIII від 2 березня 2015 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/222-19#Text>
29. Про виконавче провадження : Закон України № 1404-VIII від 2 червня 2016 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1404-19#Text>
30. Про державні нагороди : Закон України № 1549-III від 16 березня 2000 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1549-14#Text>
31. Про основи національного спротиву : Закон України № 1702-IX від 16 липня 2021 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1702-20#n290>
32. Про внесення змін до деяких законів України щодо уточнення завдань та основ підготовки і ведення національного спротиву : Закон України № 2024-IX від 27 січня 2022 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2024-20#n57>
33. Порядок застосування членами добровільних формувань територіальних громад особистої мисливської зброї, стрілецької зброї, інших видів озброєння та боєприпасів до них під час виконання завдань територіальної оборони: затверджений постановою Кабінету Міністрів України № 1448 від 29 грудня 2021 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1448-2021-%D0%BF#n12>
34. Про власність : Закон України від 7 лютого 1991 року № 697-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/697-12#Text>

35. Про внесення змін та визнання такими, що втратили чинність, деяких законодавчих актів України у зв'язку з прийняттям Цивільного кодексу України : № 997-V Закон України від 27 квітня 2007 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/997-16#Text>
36. Про міліцію : Закон України від 20 грудня 1990 року № 565-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text>
37. Постанова Верховного суду України від 26 березня 2019 року по справі №826/6056/16 URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/80760661>
38. Верховний суд визнав протиправним нескасування державної реєстрації Наказу 622. URL: <https://uavz.org/verkhovnij-sud-viznav-protipravnim-neskasuvannya-derzhavnoi-reiestratsiyi-nakazu-622/#:~:text=%D0%9D%D0%B0%D0%B3%D0%B0%D0%B4%D0%B0%D1%94%D0%BC%D0%BE%2C%20%D1%89%D0%BE%20%D1%81%D0%B0%D0%BC%D0%B5%20%D1%86%D1%8F%20%D0%BA%D0%BE%D0%BB%D0%B5%D0%B3%D1%96%D1%8F,%E2%80%9C%D0%B7%D0%B0%D0%BA%D0%BE%D0%BD%E2%80%9D%20%D0%BD%D0%B5%20%D0%BC%D0%B0%D1%94%20%D1%80%D0%BE%D0%B7%D1%88%D0%B8%D1%80%D0%B5%D0%BD%D0%BE%D0%B3%D0%BE%20%D1%82%D0%BB%D1%83%D0%BC%D0%B0%D1%87%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D1%8F>
39. Про зброю : проект Закону України від 13 травня 1998 року № 1032. *Верховна Рада України* : URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=3884
40. Про зброю : проект Закону України від 22.08.2008 № 3069. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/JF2D900A>
41. Про обіг зброї невійськового призначення : проект Закону України від 20 лютого 2008 року № 2105. URL: https://ips.ligazakon.net/document/view/f1mh00i?ed=2008_02_20
42. Про обіг зброї невійськового призначення : проект Закону України від 20 лютого 2008 року № 3690. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/JF1MH00B>
43. Про цивільну зброю та боєприпаси : проект Закону України від 10 грудня 2014 року № 1135-1. URL: https://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=52809
44. Про обіг зброї : проект Закону України № 1222-1 від 20 вересня 2019 року URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=66918
45. Про обіг цивільної вогнепальної зброї та бойових припасів до неї: проект Закону України від 6 листопада 2020 року № 4335. *Верховна Рада України* : URL: https://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=70363
46. Про цивільну зброю та боєприпаси : проект Закону України від 24 листопада 2020 року № 4335-1. *Верховна Рада України* : URL: https://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=70512
47. Про право на цивільну вогнепальну зброю : проект Закону України від 25 червня 2021 року № 5708. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=72360
48. Про право на самозахист та володіння цивільною вогнепальною зброєю : проект закону України від 13 липня 2021 року № 5708-1. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=72481
49. Фріс П.Л. Право громадян на зброю – «PRO ET CONTRA». Наше право. 2015. С. 77–84. URL: file:///C:/Users/Admin/Downloads/Nashp_2015_5_14.pdf
50. Willinger A. Firearms Law in the Shadow of War: Ukraine. URL: <https://firearmslaw.duke.edu/2024/01/firearms-law-in-the-shadow-of-war-ukraine>
51. Ігор Клименко: Внутрішня безпека Нацполіції викрила корупційну схему видачі дозволів на зброю – дозвільна служба розформована URL: https://mvs.gov.ua/uk/press-center/news/Igor_Klimenko_Vnutrishnya_bezpeka_Nacpolicii_vikrila_korupciynnu_shemu_vidachi_dozvoliv_na_zbroyu_dozvilna_sluzhba_rozformovana_39399
52. Положення про відомчу заохочувальну відзнаку Міністерства внутрішніх справ України «Вогнепальна зброя», затверджене наказом Міністерства внутрішніх справ України № 1521 від 19 травня 2015. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1569-15#Text>
53. Положення про відомчу заохочувальну відзнаку Міністерства оборони України «Вогнепальна зброя» і «Холодна зброя», затверджене наказом Міністерства оборони України № 693 від 23 жовтня 2012 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1963-12#Text>
54. Положення про відомчу відзнаку Служби безпеки України «Вогнепальна зброя», затверджене наказом Служби безпеки України № 127 від 13 травня 2020 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0486-20#Text>
55. Положення про відомчі заохочувальні відзнаки УДО «Вогнепальна зброя» і «Холодна зброя», затверджене наказом Управління державної охорони України № 115 від 16 лютого 2021 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0287-21#Text>
56. Примірне положення про відомчі заохочувальні відзнаки : Указ Президента України № 134/97 від 13 лютого 1997 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/134/97#Text>
57. Верховний Суд: Прізвища нагороджених іменною зброєю є «інформацією з обмеженим доступом. URL: <https://dostup.org.ua/news/publications/verkhovnyi-sud-vyznav-prizvyshcha-nahorodzhenykh-imennoiu-zbroieiu-informatsiieiu-z-obmezhenym-dostupom#:~:text=%D0%9B%D0%B8%D1%88%D0%B5%20%D0%B7%D0%B0%202018%20%D1%80%D1%96%D0%BA%20%D0%9C%D0%92%D0%A1%2C,%D1%86%D0%B8%D0%B2%D1%96%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%B8%D0%BC%20%D0%BE%D1%81%D0%BE%D0%B1%D0%B0%D0%BC>
58. Про забезпечення участі цивільних осіб у захисті України : Закон України № 2114-IX від 3 березня 2022 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2114-20#Text>
59. Порядок декларування вогнепальної зброї і боєприпасів до неї : затверджений наказом Міністерства внутрішніх справ України № 768 від 18 листопада 2024 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1739-24#n13>
60. Правила носіння, зберігання та перевезення вогнепальної зброї і боєприпасів до неї цивільними особами, які беруть участь у відсічі та стримуванні збройної агресії Російської Федерації або інших держав, затверджені наказом Міністерства внутрішніх справ України № 770 від 18 листопада 2024 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1737-24#n13>
61. Порядок проведення перевірки зданої вогнепальної зброї і боєприпасів до неї, з числа отриманої, знайденої та задекларованої, їх зберігання, обліку та утилізації, приведення у відповідність (перероблення) знайденої та задекларованої вогнепальної зброї, затверджений наказом Міністерства внутрішніх справ України № 769 від 18 листопада 2024 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1738-24#n13>
62. Положення про відомчі заохочувальні відзнаки Міністерства внутрішніх справ України «Вогнепальна зброя» і «Холодна зброя», затверджене наказом Міністерства внутрішніх справ України від 19 травня 2022 року № 306. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0548-22#Text>
63. Про особливості видачі громадянам України дозволу на придбання, зберігання та носіння мисливської зброї та набоїв до неї під час дії воєнного стану : наказ Міністерства внутрішніх справ України № 273/37609 від 2 березня 2022 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0273-22#Text>
64. Порядок отримання вогнепальної зброї і боєприпасів до неї цивільними особами, які беруть участь у відсічі та стримуванні збройної агресії Російської Федерації та/або інших держав, затверджений наказом Міністерства внутрішніх справ України № 175 від 7 березня 2022 року. URL: https://zakononline.com.ua/documents/show/513389_712037
65. Про продовження строку дії дозволів у сфері обігу зброї, пристроїв та вибухових матеріалів під час дії воєнного стану в Україні : наказ Міністерства внутрішніх справ України № 195 від 18 березня 2022 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0345-22#Text>
66. Деякі питання забезпечення провадження господарської діяльності в умовах воєнного стану : Постанова Кабінету Міністрів України від 18 березня 2022 року № 314. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/314-2022-%D0%BF#Text>
67. Є. Крапивін. Законопроект про право на цивільну вогнепальну зброю: дискусійні моменти та плюси. URL: pravo.org.ua